

electronic medical records, the introduction of advanced imaging methods, the use of robotics and 3D printing. The use of digital technologies in the introduction of autonomous vehicles, which are controlled by artificial intelligence, is identified. OpenAI language models, such as GPT chat, offer a variety of capabilities, such as data analysis, scientific writing, and coding, helping researchers in various fields. AI-based face recognition technologies improve security applications by detecting and recognising faces in real time. The article emphasises that the expansion of social media has redefined communication, crossing borders and creating challenges related to information quality and ethics in our digitised and globalised world.

It is noted that cyberspace serves as a backdrop for transformational technologies, and digital anthropology is a modern interdisciplinary field that highlights their impact on global communication, all within the ethical and human-centred framework of digital humanism.

*Key words:* digital technologies, Digital anthropology, culture, AI, digital humanism, cyberspace, human.

UDC 004.896+004.5

#### DIGITAL TECHNOLOGIES AS A BASIS FOR THE FORMATION OF DIGITAL ANTHROPOLOGY

**Tormakhova Anastasiia** – Ph.D, Associate Professor,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

*The aim* is to investigate the impact of digital technologies on the development of digital culture and the emergence of the field of Digital anthropology.

*Research methodology.* Eight major publications on the subject (scientific journals and articles) have been reviewed. The obtained information was used to understand the impact of digital technologies on the development of modern digital culture.

*Results.* Digital technologies have become organically integrated into various aspects of modern life, from medicine and education to economics and culture. They facilitate communication, data retrieval, and the creation of digital copies of real objects, which illustrates their large-scale impact. The term «digital technologies» covers a wide range of electronic tools that serve as the basis for numerous innovations and have a significant impact on everyday life. Digital technologies have transformed the world of art, as new art objects have emerged and museums are being digitised. In the medical sector, digital technologies play a key role, enabling remote consultations, electronic medical records, advanced imaging techniques, robotics and 3D printing.

Digital technologies are used in the introduction of autonomous vehicles, which are controlled by artificial intelligence. OpenAI language models, such as GPT chat, offer a variety of capabilities, including data analysis, scientific writing, and coding, helping researchers in various fields. AI-based facial recognition technologies improve security applications by detecting and recognising faces in real time.

The expansion of social media has redefined communication, crossing borders and creating challenges related to information quality and ethics in our digitised and globalised world.

Cyberspace serves as a backdrop for transformative technologies, and digital anthropology is a contemporary interdisciplinary field that highlights their impact on global communication, all within the ethical and human-centred framework of digital humanism.

*Novelty.* The article defines the meaning of such terms as digital technologies, artificial intelligence, cyberspace, digital anthropology, digital humanism and the peculiarities of their correlation in the context of modern culture.

*The practical significance.* The results of this study may be important for understanding the role of digital technologies in socio-cultural sphere, their influence on people life.

The totality of the digital universe needs to be explored.

*Key words:* digital technologies, Digital anthropology, culture, AI, digital humanism, cyberspace, human.

Надійшла до редакції 21.10.2023 р.

УДК 378.1:78

#### ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

**Шумейко Людмила** – аспірантка,  
кафедра культурології та міжкультурних комунікацій,  
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ  
<https://orcid.org/0000-0002-0182-6432>  
DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.722>  
[arianna88w@gmail.com](mailto:arianna88w@gmail.com)

Статтю присвячено аналізу феномену творчості, що формується у складних умовах війни та базується на екзистенційній проблематиці. Розкрито зміст понять: екзистенція та екзистенціалізм. Окреслено ключові аспекти екзистенції в умовах війни, якими є страх смерті, загострене відчуття абсурдності (втрата сенсу), тривога і відчуженість (ізоляція), що контрастують із почуттям відповідальності, вибором, пошуком сенсу життя, свободи, солідарності та гуманізму і є підґрунтям подальшого творчого пошуку та реалізації. Виокремлено головні концепції провідних західних філософів-екзистенціалістів XX ст., які формували свої погляди у період Першої та Другої

світових воєн. Охарактеризовано історичні аспекти появи та особливості «українського екзистенціалізму» як національного творчого феномену. Крізь призму екзистенції розглянуто активізацію творчості українців, яка набула масового характеру із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 р. Історико-культурний аналіз філософських парадигм дав змогу помітити, що творчість постає багатовимірним та динамічним феноменом, котрий сутнісно розкривається на екзистенційному рівні. Аналітичний та культур-філософський підхід до осмислення активізації творчого піднесення українського суспільства в умовах війни, здійснений крізь призму екзистенціалізму, дає висновок інтерпретувати даний феномен як прояв загальнонаціонального екзистенційного творчого бунту.

*Ключові слова:* екзистенція, екзистенціалізм, творчість, український екзистенціалізм.

*Постановка проблеми.* Умови війни створюють надзвичайно важкі життєві обставини, що впливають на психологічний стан та емоційний досвід особистості. Однак, водночас війна може бути періодом та передумовою, коли творчий потенціал людини надзвичайно активізується. У даній статті ставимо перед собою завдання розглянути феномен творчості в умовах війни, виокремити провідні концепції екзистенціалізму як філософської течії, що акцентує увагу, передусім, на відчутті свободи й пошуку сенсу життя. Головним своїм завданням вбачаємо шукання відповіді на питання: Які основні концепції екзистенціалізму можуть бути застосовані для аналізу феномену творчості в умовах війни? У чому полягає головна причина активізації творчості українців після повномасштабного вторгнення росії на територію України? У сучасних умовах війни проблематика творчості в українському суспільстві набуває особливої актуальності. На тлі трансформаційних процесів, пов'язаних із геополітичними та соціокультурними змінами, українське суспільство потребує внутрішнього епіцентру свободи, який формується у процесі творчої самореалізації.

*Аналіз останніх досліджень та публікацій.* Поняття екзистенції та головні ідеї, провідні концепції філософів-екзистенціалістів значною мірою представлені у наукових роботах західних дослідників. У вітчизняній науці обмежена наявність наукових праць, присвячених культур-філософському осмисленню феномену творчості в контексті екзистенційної проблематики. Екзистенцію, як «філософію людини» ХХ століття, досліджує В. Стеценко, науковець розкриває концептуальний зміст поняття й визначає його як найбільш людиномірний та особистісно орієнтований напрям сучасної філософської думки (2010 р.) [17]. Варто також відзначити наукові статті О. Сарабун «Відповідальність як екзистенційний модус свободи у філософській творчості Альбера Камю» [16] та І. Матвієнко «Екзистенційне осмислення людини: бунт і людська природа у філософії А. Камю» [12], у яких внутрішній бунт, як передумова для творчості, розглядається крізь призму наукових поглядів французького філософа, романіста й публіциста ХХ ст., засновника філософсько-мистецького напрямку екзистенціалізму А. Камю.

У статті Я. Котець «Формула українського екзистенціалізму» (2021 р.) [9] осмислюється поступ так званої «оригінальної версії українського екзистенціалізму», який, на відміну західних течій та напрямів, історично формувався передусім у літературі та мистецтві. Прояви екзистенційної самотності, як характерну ознаку творчої особистості, що знайшла вираження в літературних жанрах українських поетів та письменників-дисидентів, досліджують В. Грекова (2014 р.) [3], В. Мацько (2017 р.) [13], Маланій [11], А. Павлова та О. Калита (2021 р.), І. Нечиталюк [14]. Окремий інтерес являє дослідження української вченої Н. Саноцької «Філософія екзистенціалізму про феномен творчості» (2012 р.), у якому доведено, що «сене творчості полягає у тому, щоб у глибинах власного духу знайти те абсолютне оперття, яке дасть змогу долати муку власної неспроможності і слідувати вибраному шляху всупереч усім перешкодам, щоб виконати високе призначення – бути людиною» [15].

Осмислення екзистенційного впливу російсько-української війни на творчість вітчизняних митців знаходимо у дослідженні вченої О. Шахової «Екзистенція в умовах війни» (2022 р.) [18], де екзистенціалізм як філософську категорію авторка розглядає крізь оптику творчості відомого австрійського філософа-екзистенціаліста, психіатра, психотерапевта В. Франкла. У контексті нашого дослідження прагнемо виокремити численні лекції, присвячені заявленій проблематиці, відомого українського вченого-релігієзнавця, письменника та громадського діяча І. Козловського (1954–2023 рр.), який понад 700 днів перебував у російському полоні в 2016–2017 рр. [6; 7].

*Мета дослідження* – на основі концептуального аналізу понять екзистенція та екзистенціалізм, проаналізувати феномен творчості в умовах війни.

*Методологія дослідження* визначається його метою і ґрунтується на використанні таких методів: аналітичного, історичного та порівняльного, які в своїй сукупності дозволили, на наш погляд, частково висвітлити зазначену проблематику.

*Виклад основного матеріалу дослідження.* Із початком повномасштабного російського вторгнення українське суспільство опинилося в епіцентрі надскладного історичного катаклізму, яким стала найбільша трагічна дійсність – війна.

Як будь яка травма, війна відразу викликає емоційну тріаду: біль, страх, огиду. Із кожним днем ці почуття лише посилюються, а згодом кристалізуються у перманентний стрес, глибоку внутрішню кризу. Втрата близьких, житла, вимушена зміна місця проживання, біженство та спроби пристосуватися до нових умов життя, постійне знаходження в стресі та невизначеності, щоденний звук сирен та жахливі новини – усі ці фактори спричиняють відчуття тривоги та страху, ізоляваності та самотності, усвідомлення безнадійності, абсурдності життя та власної смертності.

«Війна – це завжди дуже травматичний досвід [...]. Всі ми – всередині війни, усі ми нею зачеплені й маємо дуже суб'єктивну і дуже специфічну внутрішню оптику, яка може фіксувати все, що відбувається», – влучно зазначила в одному зі своїх інтерв'ю українська поетеса, літературознавиця, членкиня PEN-клубу Г. Крук [2]. Зазвичай, лише опинившись у межових умовах людина починає усвідомлювати власну екзистенцію (існування). «Мотиви абсурдності буття, страху, відчаю, самотності, страждання, любові є ключовими поняттями екзистенційної парадигми, метафізичними компонентами, що визначають найбільш фундаментальні принципи світорозуміння, але саме смерть створює основну екзистенціальну напругу», – підкреслює вітчизняна науковиця І. Нечиталюк [14; 138].

Екзистенція (від лат. *existentia* – існування, від дієслів: *ex-sisto*, *ex-sistere* – виходити, виступати, виявляти себе, виникати, ставатись, відбуватись) як філософська категорія, являє собою поняття, що відображає існування (буття) людини як індивіда, що існує у світі та зіштовхується із питаннями про своє існування, сенс життя, вільну волю й відповідальність за свої дії та той чи інший вибір [19; 187].

Плідні ідеї в історії теоретичної думки, що охоплюють дослідження різних аспектів екзистенції належать провідним філософам-екзистенціалістам. Головний зміст екзистенціалізму, як філософської течії, що бере свій початок із кінця XIX ст. (С. К'єркегор, І. Гегель, І. Кант, А. Фейрбах, А. Шеллінг), доволі важко виокремити. Передусім, він відштовхується від типових форм радикального розчарування в певному історичному періоді та усіляко протестує проти капітуляції окремої особистості перед життєвою та особистісною кризою, зумовленою життєвими випробуваннями. Тож, не випадково категоріальні конструкції екзистенціалістів уникають точних визначень, акцентуючи увагу на рухливості мислення, притаманній художній літературі.

Варто наголосити на відсутності певної «канонізованої доктрини» екзистенціалізму, що надає право науковцям розширювати його категоріальне поле у царині не лише філософії, але й психотерапії, психіатрії, психології, соціології, культурології, мистецтвознавстві тощо.

Екзистенціалізм підкреслює, що людина відповідає за свої дії лише тоді, коли діє вільно, має свободу волі, вибору і засоби їхньої реалізації. У XX ст. екзистенціалізм як філософський напрям кристалізується й значно модифікується в міждисциплінарному науковому просторі західної Європи в період між двома війнами – Першою та Другою світовою (1918–1939 рр.), коли екзистенційна напруга на світовому рівні досягла свого максимуму. Перша світова війна (1914–1918 рр.) показала людству реальність наближення кінця цивілізації. У Німеччині, Італії та Іспанії в той період відбувається зародження фашистського режиму. Християнські й загальнокультурні цінності, що культивувалися століттями, було знівельовано тваринною жорстокістю, руйнаціями, тортурами, що сприяли психічному та психологічному занепаду людей, тотальній зневірі як на рівні особистості, так і суспільства загалом. У той період філософію екзистенціалізму влучно називають «філософією розпаду», «філософією кризи», оскільки вона активно намагається протистояти процесам деперсоналізації як окремої особистості, так і суспільства.

Спосіб змістовного наповнення людського життя мислителі XX ст. убачають у межах проблематики свободи, яка є основним проявом екзистенції людини. Свобода, що визначається як відповідальність за результат свого вибору, на думку західних екзистенціалістів, може бути проявлена у творчості, ризику, пошуку сенсу життя, грі та ін. Осмислення мислителями XX ст. впливу війни на людство стало підґрунтям для формування важливих наукових екзистенціальних концепцій: *філософія можливості можливого* (Н. Аббаньяно), *позитивний екзистенціалізм* (О. Больнов), *екзистенційна психологія та логотерапія* (В. Франкл), *екзистенційна психотерапія* (З. Фрейд, І. Ялом), *екзистенціальний аналіз; шкала екзистенції* (А. Ленгле-К. Оглер). Апелюючи до реалій XX ст., західні вчені виокремлюють головні поняття, на яких базується філософія екзистенціалізму: *свобода, абсурд, сенс життя, страх і тривога*.

У контексті заявленої проблематики, цікавим буде звернутися до думок засновника *філософсько-мистецького напрямку* екзистенціалізму французького філософа Альбера Камю (1913–1960 рр.), у центрі його філософських міркувань постає феномен творчої особистості, «субстанційна сутність якої характеризується глибинними, динамічними, постійно змінними іманентними процесами, відсутністю наперед визначеності та сталості» [14, 47]. На думку Камю, трансформація сприйняття особою світу розпочинається з раптової «зустрічі» з абсурдом. Людина раптом починає відчувати його, в результаті чого усвідомлює себе як екзистенцію» [15, 138]. Камю визнає, що «найширше поле для розгортання свободи в

абсурдному світі має людина-творець», а творчість є найвищою радістю абсурду. Мистецтво, на думку Камю, дарує свободу, адже є втіленням тієї межі, на якій засновується бунтівний порив [15; 142].

На відміну від західних наукових шкіл, український екзистенціалізм історично зорієнтований на «філософію серця» П. Юркевича та кордоцентризм Г. Сковороди, майже до кінця XX ст. він лишався на рівні світочуття та виражався переважно в літературних творах [8]. Екзистенційний бунт спостерігаємо у творчості Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського та ін. Протягом понад двох століть Україна була не лише у затінку російської культури, а й, без перебільшення, у кайданах імперсько-радянського впливу та наративів, що зумовлювало кодування української національної екзистенції в концепти «Дім–Поле–Храм», як символи свободи–землі–слова [8; 12]. Як влучно зазначає відомий український журналіст О. Дроздов: «Останні триста років у нас стріляли ті самі й за те саме», тож цілком виправдано, що творчість українських митців була просякнута екзистенційною проблематикою [4].

Дослідниця Я. Котець доводить існування «оригінальної версії українського екзистенціалізму», в основі якого базується літературоцентризм у поєднанні з антеїзмом та прагненням «духовної свободи через особисту свободу» [9; 62]. Сучасний дослідник В. Артюх зазначає, що екзистенційне відчуття українських інтелектуалів завжди базувалося на власному досвіді переживання та досягнення соціально-політичних подій (воєн, революцій, голодоморів, економічних криз), що підштовхували їх до «стихійного філософування» про сенс життя з його моментами межових ситуацій.

Початок XX ст. ознаменовано екзистенційною творчістю В. Підмогильного (роман «Місто», 1928 р., збірка новел «Проблема хліба», 1927 р.), І. Багряного («Тигролови» 1944 р.), В. Барки, Т. Осьмачки, М. Осадчого, В. Шевчука. Повоєнні роки представлені доробками діячів Мистецького українського руху (1945–1955 рр.), пов'язаного з іменами Ю. Шевельова, Ю. Косача, В. Петрова (Домонтовича).

На підставі рефлексії трагічних подій сталінського ГУЛАГу, виникає так званий «радянський дисидентський екзистенціалізм», у повній мірі представлений творчістю В. Симоненка, І. Світличного, В. Стуса, які формують риси «героїчного стоїцизму і трагічного оптимізму» [9; 57].

Реакція українського суспільства на повномасштабне вторгнення російських військ в Україну у лютому 2022 р. вразила світ не лише згуртованістю, консолідованістю зусиль у русі опору, а й справжнім вибухом творчості, що проявила себе водночас у різноманітних видах мистецтва: музиці, літературі, живопису, театрі, документальному кіно, фото, декоративно-прикладному мистецтві, графічному дизайні тощо. Інформаційний простір соціальних мереж стрімко наповнювався народною творчістю, що проявилася у крилатих словах та виразах, мемах та анімаціях. Ключовим поняттям екзистенції українців, яке в умовах війни проявилася у свідомому масштабному творчому самовираженні на тлі загального переживання страху і тривоги, вкотре постала стала Свобода.

Воєнна творчість українців стала миттєвою відповіддю на тригери минулого, глибокою рефлексією на питання сутності та цінності людського буття, проявленим назовні тотальним внутрішнім екзистенційним протестом проти існування росії як держави-агресора, держави-абсурду. Бунт українців, що знайшов вираження не лише на полі бою, а й у творчості – це шлях героїчної нації, котра через самовіддачу виборює у відкритому протистоянні право на свободу, свій власний шлях та напрям життя всупереч існуючому абсурду російського тоталітарного режиму. Цей супротив «не стільки мілітарний, скільки ідеологічний, культурний мовний, базово-національний» [4].

На думку більшості дослідників, російсько-українська війна у XXI ст. є екзистенційною та у повній мірі генетичною, тож, поза сумнівом, вона навіть із закінченням бойових дій і надалі триватиме на вагомих понятійних рівнях та віддзеркалюватиме у творчості митців екзистенційну проблематику.

Роль творчості в умовах війни, як відповідь на екзистенційні виклики, важко переоцінити, оскільки саме завдяки творчості людина не лише презентує свою унікальність, а й передусім відчуває й виборює свободу та життєву сенсотворність. Війна збагачує мистецтво, саме у цей період творчість набуває терапевтичного ефекту, оскільки сприяє вираженню емоцій та переживань, допомагає розібратися у своїх почуттях, знайти спосіб для їх вираження, слугує важливим інструментом для відволікання від негативних думок і спогадів, пов'язаних із війною, дозволяє зосередити увагу на створенні чогось нового та позитивного. Творчість дозволяє висловити свою позицію стосовно війни та її наслідків, а також виступає інструментом для привертання уваги до соціальних і політичних проблем. Війна спонукає до зростання взаємодії в громадах, отже, творчість постає також платформою для співпраці та об'єднання людей. Як зазначає один із сучасних українських художників-ілюстраторів Д. Галик: «Будь який арт може бути терапевтичним, як для самого творця, так і для того, хто його сприймає. Війна сіє смерть, а будь яка творчість – це зародження життя» [1].

Рефлексія російсько-української війни виходить за звичні межі екзистенційного літературоцентризму й знаходить вираження в культурі візуальної комунікації – дизайнерських роботах (від упаковок до плакатів), різноманітних формах сучасної живої культури – муралах, мемах,

ілюстраціях, вуличному мистецтві-графіті та ін. Ілюстрація та графічний дизайн переживають справжній бум та являють собою форму боротьби, адже мовою мистецтва заявляють про ситуацію в країні, підтримують моральний дух, інформують суспільство на світовому рівні.

Воєнні рефлексії виражаються не лише у новітніх мистецьких жанрах, але й проникають у більш консервативні і традиційні – такі, як іконопис. Фотомистецтво демонструє українців у релігійних сюжетах. Постаті святих з'являються у воєнних атрибутах. Зазнають трансформацій усталені народні традиції – оновлюються сценарії Різдвяного вертепу, у ньому з'являються нові персонажі: військові, волонтери, мешканці окупованих територій, які доповнюють традиційний біблійний сюжет, змінюються слова колядок тощо.

Як влучно зазначав свого часу видатний український живописець Петро Андрусів: «Мистецтво – найміцніша зброя». У глибинах свого духу український народ знаходить опору у творчості і це допомагає йому долати екзистенційні виклики, слідувати своєму шляху, щоб виконати високе призначення – бути нацією, бути вільними людьми.

**Висновки.** Таким чином, аналіз поставленої проблеми, яка стосується феномену творчості в умовах війни, приводить до висновку, що найбільш повно творчість може бути розкрита крізь призму філософії екзистенціалізму, що базується на поняттях: «сене життя», «свобода», абсурд», «страх і тривога». Мистецтво дарує свободу, адже є втіленням тієї межі, на якій засновується бунтівний порив.

Охарактеризовану активізацію творчості від початку російсько-української війни у 2022 р., вважаємо, передусім, проявом екзистенційного бунту проти абсурдності війни та існування росії як держави-агресора. Ця рефлексія екстраполюється не лише на особистості і проблематику діяльності тих українських митців, чий доробок традиційно носили екзистенційні ознаки, а й на загально-мистецький прояв в українському суспільстві. Творчий бунт українців розглядаємо не лише як захист власної гідності та протест проти посягання на життя, а й як екзистенційний прояв ненависті, озлобленості та свідоме бажання навіть у такий спосіб долати ворога, що у деякій мірі суперечить ідеям французького екзистенціаліста А. Камю, проте цілком виправдано історичними аспектами тривалих російсько-українських відносин.

У подальших наукових розвідках вбачаємо за необхідне приділити більш детальну увагу дослідженню екзистенції творчої особистості в сучасних умовах війни, а також конкретизації мистецьких напрямів і творчих доробків, у яких відображено екзистенційні аспекти російсько-української війни.

#### Список використаної літератури

1. «Війна сіє смерть, а будь яка творчість зароджує життя» URL: <https://detector.media/community/article/198975/2022-05-07-viyna-siie-smert-a-bud-yaka-tvorchist-zarodzhuie-zhyttya/> (дата звернення: 15.10.2023).
2. «Галина Крук. Війна як екзистенційна криза породжує дуже яскраві вияви культури» URL: <https://chytomo.com/halyna-kruk-vijna-iak-ekzystentsijna-kryza-porodzhuie-duzhe-iaskravi-vyavy-kultury/> (дата звернення: 12.09.2023).
3. Грекова В.С. Вплив творчості на подолання екзистенційної кризи особистості. *Грані. Філософія*. 2014. № 6 (110). С. 54–58.
4. «Екзистенційна війна – це вирок. Остап Дроздов» URL: <https://glavcom.ua/columns/ostapdrozdov/ekzestentsijna-vijna-tse-virok-959854.html> (дата звернення: 20.10.2023).
5. Забор В., Фільц О. Характеристика екзистенційного наповнення у пацієнтів із коморбідними тривожно-астеничними розладами. *Праці НТШ. Мед. науки*. 2015. Т. XLI. С. 92–99. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9455/1/m1-1.pdf>
6. «Ігор Козловський. Екзистенційний інтелект. Лекція 1 / 8 філософська школа» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hnjvULGlr5g&t=1981s> (дата звернення: 15.09.2023).
7. «Ігор Козловський: де ваш Бог? Ціннісна війна. Полон. Борг Любові. Завжди радій.» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ov7QlhrVAFw> (дата звернення: 10.09.2023).
8. Ковальчук Н.Д. «Дім» – «Поле» – «Храм» як екзистенціали української культури. *Наук. зап. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. Вип. 157. С. 12–14.
9. Котець Я. Формула українського екзистенціалізму. *Вісник Львів. ун-ту*. Серія філос.-політолог. студії. 2021. Вип. 38. С. 57–63.
10. Лисоколенко Т., Карпань І., Рогова О. Український екзистенціалізм поміж філософією та літературою. *Грані. Філософія*. Т. 24. № 7–8. 2021. С. 13–20. DOI: 10.15421/172173.
11. Маланій Н.І. Типологія екзистенціалів війни в українсько-німецькому літературному просторі (на матеріалах прозових творів про Другу світову війну) : автореф. дис.... канд. філолог. наук : 10.01.05. «Порівняльне літературознавство»; Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 23 с.
12. Матвієнко І.С. Екзистенційне осмислення людини: бунт і людська природа у філософії А. Камю. *Наук. вісник Нац. ун-ту біоресурсів та природокористування*. Серія: Гуманітарні студії, 2015. Вип. 228. С. 13–18.

13. Мацько В. Творчий феномен Нью-Йоркської групи: свобода, екзистенція, сюрреалізм, експеримент текстотворення. *Філологічний дискурс*. 2017. Вип. 6. С. 57-68.
14. Нечиталюк І.В. Онтологічна інтерпретація мотиву смерті у малій прозі кінця XIX – початку XX століття. *Діалог: Медіа-студії*. 2015. Вип. 20. С. 137-148.
15. Саноцька Н. Філософія екзистенціалізму про феномен творчості. *Вісник Львів. ун-ту*. 2012. С. 46-50.
16. Сарабун О. Відповідальність як екзистенційний модус свободи у філософській творчості Альбера Камю. *Наук. зап. Серія «Філософія»*. 2012. Вип. 10. С. 129-140.
17. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» XX сторіччя. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 44-54.
18. Шахова О.Г. Екзистенція в умовах війни. *Особистість, суспільство, війна* : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт., 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 123-126.
19. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; голов. ред. В.І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

### References

1. «Viyna siye smert, a bud'yaka tvorchist zarodzhuye zhyttya». URL: <https://detector.media/community/article/198975/2022-05-07-viyna-siie-smert-a-bud-yaka-tvorchist-zarodzhuye-zhyttya/>.
2. «Halyna Kruk. Viyna yak ekzystentsiyna kryza porodzhuye duzhe yaskravi viyavi kultury». URL: <https://chytomo.com/halyna-krut-viyna-iak-ekzystentsiyna-kryza-porodzhuye-duzhe-iaskravi-viyavy-kultury/>.
3. Hrekova V.S. Vplyv tvorchosti na podolannya ekzistentsiynoyi krizi osobystosti. *Hrani. Filosofiya*. 2014. No. 6 (110). S. 54-58.
4. «Ekzystentsiyna viyna – tse vyrok. Ostap Drozdov». URL: <https://glavcom.ua/columns/ostapdrozdov/ekzystentsiyna-viyna-tse-virok959854.html>
5. Zabor V. Filts O. Kharakterystyka ekzistentsiynoho napovnennya u patsiyentiv z komorbidnymy tryvozhno-astenichnymy rozladamy. *Pratsi NTSKh. Med. nauky*. 2015. T. XLI. S. 92-99.
6. «Ihor Kozlovsky. Ekzystentsiynny intelekt. Lektsiya 1 / 8 filosofska shkola». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hnpjvULGlr5g&t=1981s>.
7. «Ihor Kozlovsky: de va Boh? Tsinnisna viyna. Polon. Borh Liubovi. Zavzhdy radiy». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ov7QIhrVAFw>
8. Kovalchuk N.D. «Dim»-«Pole»-«Khran» yak ekzistentsiyny ukraïnskoyi kultury. *Naukovi zapysky. Seriya «Pedahohichni nauky»*. 2016. Vyp. 157. S. 12-14.
9. Kotets Ya. Formula ukraïnskoho ekzistentsializmu. *Visnyk Lvivs'koho universytetu. Seriya filos.-politohol. studii*. 2021. Vyp. 38. S. 57-63.
10. Lysokolenko T., Karpan I., Rohova O. Ukraïnsky ekzistentsializm pomizh filosofiyeyu ta literaturoyu. *Grani. Filosofiia*. Tom 24. No. 7-8. 2021. S. 13-20. DOI: 10.15421/172173.
11. Malaniy N.I. Typolohiya ekzistentsialiv viyny v ukraïnsko-nimetskomu literaturnomu prostori (na materialakh prozovyykh tvoriv pro Druhu svitovu viynu): avtoref. dys. kand. filoloh. nauk: 10.01.05 «Porivnyalne literaturoznavstvo»; Ternopil'skyi natsionalnyy pedahohichnyy universytet imeni Volodymyra Hnatyuka. Ternopil, 2011. 23 s.
12. Matviienko I.S. Ekzystentsiine osmyslennia liudyny: bunt i liudska pryroda u filosofii A. Kamiu. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv ta pryrodokorystuvannia. Seriya: Humanitarni studii*, 2015. Vyp. 228. S. 13-18.
13. Matsko V. Tvorchyy fenomen N'yu-Yorks'koyi hrupy: svoboda, ekzistentsiyna, siurrealizm, eksperyment tekstotvorennia. *Filolohichnyy dyskurs*. 2017. Vyp. 6. S. 57-68.
14. Nechytalyuk I. V. Ontolohichna interpretatsiyna motyvu smerti u malii prozi kintsia XIX – pochatku XX stolittia. *Dialog: Media-studii*. 2015. Vyp. 20. S. 137-148.
15. Sanotska N. Philosophy of Existentialism on the Phenomenon of Creativity. *Visnyk Lviv University*. 2012. P. 46-50.
16. Sarabun O. Vidpovidalnist yak ekzistentsiynny modus svobody u filosofskii tvorchosti Albera Kamiu. *Naukovi zapysky. Seriya «Filosofiia»*. 2012. Vyp. 10. S.129-140.
17. Stetsenko V. Ekzistentsializm yak «filosofiia liudyny» XXI stolittia. *Sotsiohumanitarni problemy liudyny*. 2010. No. 4. S. 44-54.
18. Shakhova O.H. Ekzistentsiia v umovakh viiny. *Osobystist, suspilstvo, viina* : tezy dop. uchasnykiv mizhnar. psykhol. forumu (m. Kharkiv, 15 kvit. 2022 r.). Kharkiv : KhNUVS, 2022. S. 123-126.
19. Filosofskiy entsyklopedychnyy slovnyk : entsyklopediya NAN Ukraïny : entsyklopediya / NAN Ukraïny, In-t filosofiyi im. H.S. Skovorody; holov. red. V.I. Shynkaruk. Kyiv : Abris, 2002. 742 s.

### CULTURAL AND PHILOSOPHICAL VIEW O EXISTENTIALISM AS A TOOL FOR OVERCOMING THE EXISTENTIAL CRISIS IN THE CONDITIONS OF WAR

**Shumeiko Liudmyla** – Postgraduate student of the Department of Cultural Studies and Intercultural Communications National Academy of Management of Culture and Arts, Kyiv

The article is devoted to the analysis of the phenomenon of creativity, which is formed in difficult conditions of war and is based on existential issues. The content of the concepts of existence and existentialism is revealed. The key aspects of existence in the conditions of war are outlined, such as fear of death, an acute sense of absurdity (loss of meaning), anxiety and alienation (isolation), which contrast with the sense of responsibility, choice, the search for the meaning of life, freedom, solidarity and humanism and are the basis for further creative search and realisation. The

main concepts of the leading Western existentialist philosophers of the twentieth century, who formed their views during the First and Second World Wars, are highlighted. The historical aspects of the emergence and features of «Ukrainian existentialism» as a national creative phenomenon are characterised. Through the prism of existentialism, the author examines the intensification of Ukrainian creativity, which became widespread with the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022. The historical and cultural analysis of philosophical paradigms has made it possible to observe that creativity is a multidimensional and dynamic phenomenon that is essentially revealed at the existential level. The analytical and cultural-philosophical approach to understanding the intensification of the creative rise of Ukrainian society in the context of war, carried out through the prism of existentialism, leads to the conclusion that this phenomenon is interpreted as a manifestation of a nationwide existential creative rebellion.

*Key words:* existence, existentialism, creativity, Ukrainian existentialism

**UDC 378.1:78**

## **CULTURAL AND PHILOSOPHICAL VIEW OF EXISTENTIALISM AS A TOOL FOR OVERCOMING THE EXISTENTIAL CRISIS IN THE CONDITIONS OF WAR**

**Shumeiko Liudmyla** – Postgraduate student of the Department of Cultural Studies and Intercultural Communications National Academy of Management of Culture and Arts, Kyiv

*The aim of this article.* In this article, we set ourselves the task of examining the phenomenon of creativity in the context of war, highlighting the leading concepts of existentialism as a philosophical movement that focuses primarily on the sense of freedom and the search for the meaning of life. We see our main task as the search for answers to questions: What are the main concepts of existentialism that can be used to analyse the phenomenon of creativity in wartime? What is the main reason for the intensification of Ukrainian creativity after Russia's full-scale invasion of Ukraine? In the current conditions of war, the issue of creativity in Ukrainian society is of particular relevance.

*Research methodology.* The methodology of the study is determined by its purpose and is based on the use of the following methods: analytical, historical and comparative, which, in our opinion, allowed us to partially cover the above issues.

*Novelty.* We consider the intensification of creativity since the beginning of the Russian-Ukrainian war in 2022 to be primarily a manifestation of existential rebellion against the absurdity of the war and the existence of Russia as an aggressor state. This reflection is extrapolated not only to the personalities and issues of those Ukrainian artists whose works have traditionally had existential features, but also to the general artistic manifestation in Ukrainian society.

*The aim of the study* – based on the conceptual analysis of the concepts of existence and existentialism, to analyse the phenomenon of creativity in the conditions of war.

*Prospects for further research.* In further research, we consider it necessary to pay more detailed attention to the study of the existence of the creative personality in the current conditions of war, as well as to the specification of artistic trends and creative works that reflect the existential aspects of the Russian-Ukrainian war.

*Key words:* existence, existentialism, creativity, Ukrainian existentialism.

Надійшла до редакції 5.05.2023 р.

**УДК 008. 001.18 /304. 316.73**

## **КРОС-КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ**

**Гостева Оксана Вікторівна** – аспірантка спеціальності 034 «Культурологія», Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса  
<https://orcid.org/0009-0004-1048-0391>  
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.723>  
[okvanova@gmail.com](mailto:okvanova@gmail.com)

Здійснено комплексний аналіз крос-культурного контексту сучасної бізнес-комунікації. Методологічним інструментарієм дослідження став міждисциплінарний підхід, що дозволив виявити особливості комунікації у її взаємозв'язку з інформацією, міжкультурною комунікацією та бізнес-комунікацією в історичному контексті та у їх тісній взаємодії. В дослідженні використано культурологічний підхід та компаративний метод крос-культурної методології у дослідженні культурної варіативності бізнес-комунікації, а саме у виділенні її основних чинників. Розглянуто специфіку міжкультурної комунікації, особливості крос-культурної комунікації та феномен бізнес-комунікації у їх взаємопов'язаності. Зроблено висновок, що умовою ефективної крос-культурної комунікації є усвідомлення учасниками комунікації культурних відмінностей. Досліджено бізнес-комунікацію як складний і багатогранний процес з чіткою детермінованістю, регламентацією та спрямуванням на вирішення певного завдання. Визначено, що крос-культурна бізнес-комунікація є особливим соціальним комплексним феноменом, що включає різні форми взаємодії представників різних культур і національностей. Зроблено висновок, що ключовим у крос-культурній бізнес-комунікації є питання взаємодії, взаємовпливу та взаємопроникнення. Виокремлено важливі чинники крос-культурного контексту сучасної бізнес-комунікації – цінності, стереотипи, мова, стосунки між людьми в різних культурах, емоційність, етноцентризм, відношення до часу і простору, сприйняття та